

Història de la filosofia

STUART MILL

Fèlix de Castro
Lluís Miquel Colomar

índex pàg.

- Context filosòfic.....	2
- Introducció biobibliogràfica.....	5
- El coneixement.....	7
- Ètica.....	9
- Textos.....	18

1. Utilitarisme

Doctrina filosòfica que fonamenta el sistema moral en el principi de la utilitat, individual o general.

El terme s'acostuma aplicar al corrent aparegut a Anglaterra a la darreria del s XVIII i desenvolupat al s XIX i que té com a màxims representants **Jeremy Bentham, James Mill i John Stuart Mill**.

Bentham fonamentà la seva moral en una aritmètica dels plaers: l'objecte de tota moral és la felicitat, entesa simplement com a augment de plaer i disminució de dolor atenent només a llurs aspectes quantitius (intensitat, durada, etc), sense establir cap diferència qualitativa.

2. Empirisme

Conjunt de doctrines filosòfiques que neguen la possibilitat de qualsevol mena de coneixement que no provingui de l'experiència, consistent en les dades de la percepció sensorial. Les idees i conceptes de la ment deriven, en últim terme, de l'experiència i, en aquest sentit, l'empirisme s'oposa, des d'un punt de vista gnoseològic i epistemològic, al racionalisme, que pretén donar a l'esperit lleis i conceptes propis, sia innats o *a priori*, i a l'idealisme, que postula una realitat fora de l'abast de la percepció sensorial, al coneixement de la qual hom accedeix per altres vies. Per contra, l'empirisme sosté que l'experiència marca els límits del coneixement, més enllà dels quals hom no pot assolir un grau de certesa que pugui considerar-se acceptable.

En la filosofia moderna, **Francis Bacon** formulà els principis d'un mètode basat exclusivament en l'experiència i que constitueix una de les bases del mètode científic inductiu. Amb *Essay Concerning Human Understanding*, **John Locke** inicià una important tradició d'empirisme en la filosofia britànica, que féu que, encara avui hom restringeixi l'ús del terme a l'empirisme anglès: aquest té com a exponent més destacat **David Hume**, el qual en *A Treatise of Human Nature*, portà fins a les darreres conseqüències aquesta doctrina, substituint la noció de causa per l'associació de les percepcions .

Al s XIX *L'utilitarisme* de **J.S. Mill** representà una posició extrema dins l'empirisme, així com W. James, amb la seva doctrina de l'**empirisme radical**, segons la qual l'únic criteri de verificació d'un sistema filosòfic és la reducció dels seus elements a l'experiència directa.

3. Positivisme

Corrent filosòfic que sorgí, a França i a Anglaterra, vers els anys trenta del s XIX, es difongué ràpidament als altres països europeus, constituint un dels moviments ideològics més vigorosos de tota la resta del segle, i es caracteritza per un decidit empirisme (segons el qual l'única realitat i l'únic coneixement positius corresponen

als fenòmens observables), al qual contribuï tant l'antimetafísicisme de Hume i àdhuc del kantisme, com el progrés enlluernador de les ciències naturals i de la tècnica que és a la base de la consolidació i el desenvolupament de la moderna societat industrial burgeso-liberal. Típicament representat per **August Comte**, iniciador de la sociologia, el positivisme propugnava l'aplicació del mètode experimental a les ciències humanes i no reconeixia a la filosofia cap altra tasca que la de "relacionar" i "unificar" els resultats assolits en els diversos camps científics.

A Anglaterra, el positivisme, preparat pels estudis dels economistes Th.R.Malthus, D.Ricardo i J.Bentham, trobà J.Mill i J.Stuart Mill com a exponents destacats.

4. Liberalisme econòmic

Doctrina i sistema econòmic basats en la convicció que la llibertat de tots els comportaments individuals garanteix —en virtut d'unes lleis naturals, immutables, de l'economia— una producció òptima amb el mínim cost possible. Considerant, doncs, que l'afany de guany i l'esperit de competència individuals són concordants amb l'interès general i necessaris per al bon funcionament de la vida econòmica, s'oposa al control de la vida econòmica per part de l'estat, el qual ha de limitar-se a assegurar la llibertat de contracte i l'acompliment de la llei, sobretot pel que fa a la propietat privada, i a favorir el lliure joc dels mecanismes del mercat.

Els primers a exposar teòricament la doctrina foren els fisiòcrates, però fou sobretot **Adam Smith** (1723-1790) qui aprofundí el principi de la llibertat econòmica, bàsica perquè en el mercat interior i també a nivell internacional hom arribi a establir una divisió del treball avantatjosa per a tots. A mitjan s XIX, el liberalisme econòmic assolí una forma extrema amb l'oposició a la regulació del treball a les fàbriques.

Smith considera que el treball, a més de ser la vertadera font de riquesa, és allò que determina que una mercaderia concreta tingui un valor en funció del qual pot intercanviar-se. Afirmava també que el sistema econòmic no depèn de la bona voluntat sinó dels avantatges que tot individu obté a partir del seu propi treball. La producció, segons ell, es veu afavorida per la divisió internacional del treball, pel lliurecanvi i per la competència.

Ricardo (1772-1823), que desenvolupa les idees d'Smith, elabora la teoria del valor-treball, segons la qual el valor d'una mercaderia està en funció del cost global de la seva producció. Exposava també, la teoria del salari natural, que és el salari mínim i necessari per tal que l'obrer i la seva família puguin sobreviure.

5. Socialisme utòpic

Fase inicial de l'evolució del pensament i de l'acció socialistes, caracteritzada per la crítica de les estructures i relacions socials vigents i la descripció teòrica d'un futur sistema social "perfecte", harmònic i basat en la igualtat de tots els homes.

El socialisme utòpic modern es desenvolupà plenament al llarg del s XIX i com a reacció contra les conseqüències més brutals per a la classe obrera —desarrelament, sobreexplotació— de l'individualisme polític i del liberalisme econòmic.

Saint Simon (1760- 1825), posa de manifest que la societat industrial ha de trencar amb l'ordre polític anterior i instaurar un nou sistema social i econòmic, que estigui en funció de la majoria; va mostrar que a la societat hi havia, per una banda, els explotadors i, per l'altra, els explotats.

Fourier (1772-1837), al seu torn, va posar de manifest els problemes dels treballadors i es va dedicar a tasques de renovació social, per tal d'aconseguir la justícia social, la llibertat i el plaer per a tothom.

Finalment, **Proudhon** (1809-1865) es va preocupar per la classe obrera i el seu futur polític, tot defensant tesis anarquistes, segons les quals cal negar l'església, l'estat i la propietat, ja que són elements coactius i alienants, i, al mateix temps, cal lluitar per la igualtat i la justícia

Malgrat les realitzacions i els èxits puntuals, cap d'aquestes teories no reeixí a modificar l'evolució de la societat capitalista naixent, i totes foren submergides, des dels anys 1860-70, per l'expansió del marxisme.

INTRODUCCIÓ BIOBIBLIOGRÀFICA A MILL

Filòsof i economista anglès, nascut a Londres, és un dels principals representants del neoempirisme anglès del s. XIX. Educat pel seu pare, **James Mill** (Stuart és cognom afegit en agraïment a un benefactor de la família), va ser aïllat de la relació amb nois de la seva edat i no va freqüentar pràcticament l'escola¹. Va ser sotmès a un rigid sistema de disiplina intel·lectual i als 14 anys disposava ja d'una educació clàssica rigorosa². Però el mateix Mill reconeixerà més tard que el sistema educatiu imposat pel seu va negligir la seva vida emocional i que també la seva salut s'havia resentit per tanta disciplina intel·lectual.

Molt influït filosòficament i políticament pel seu pare (a qui seguia amb el “fanatisme de la joventut”) i per les idees de **Bentham**³, per difondre els principis de l'utilitarisme funda, el 1821, una «Societat utilitarista», reemplaçada el 1824 per una «Societat de debat».

Als 16 anys ingressa en la «East India Company», empresa en què aconseguí càrrecs de responsabilitat i en la que roman fins a la seva dissolució, el 1858.

Rebutja un càrrec oficial per a afers exteriors de l'Índia i és membre del Parlament durant el trienni 1865-1868.

Als vint anys, pateix una profunda **depressió**. L'objecte de la seva vida, allò en què havia estat entrenat i que li havia donat sentit perd tot el seu encant. Anys de constant anàlisi havien assecat les fonts del sentiment. Després de mesos de desesperació, accidentalment, descobreix que la capacitat d'emocionar-se no havia desaparegut. S'interessa per les noves orientacions que li arriben de lectures de **Wordsworth, Saint-Simon i A. Comte**: a les seves idees de sempre i a la formació estrictament intel·lectual rebuda del seu pare, afegeix una major obertura cap a la sensibilitat de sentiments i a una major valoració de la dimensió social i històrica del coneixement teòric i pràctic.

Un altre factor important a la seva vida serà **Harriet Taylor**, amb qui conviurà platònicament i compartirà interessos intel·lectuals des de 1831 i amb qui es casarà tres anys després que envidués del seu marit, l'any 1852 (és a dir, per poder casar-se

---

¹ Segons Mill va ser sotmès a un “experiment educatiu” pel seu pare dels 3 fins als 14.

² Els seus coneixements quan era encara un nen eren excepcionals: als tres anys sabia l'alfabet grec i una llarga llista de paraules gregues amb la seva corresponent traducció a l'anglès, a l'edat de vuit anys les faules d'Hisop, l'Anàlisi de Xenofont i l'Heròdot i tenia coneixements de Luci, Diògenes, Isòcrates i Plató. També tenia força coneixements de la història d'Anglaterra. Als vuit anys, començà a estudiar llatí, geometria i àlgebra i féu de mestre als seus germans més petits. Les seves lectures principals eren sobre temes d'història si bé llegí tots els autors clàssics grecs i llatins que es llegien a les universitats de l'època; així a l'edat de deu anys llegia Demòstenes i Plató amb facilitat. El 1818 el seu pare publicà *Història de l'Índia*. immediatament després, comença a estudiar lògica i llegeix els tractats d'Aristòtil. En els anys següents, s'introdueix en l'economia política i estudia **Adam Smith i David Ricardo**.

³ Va llegir les obres de Bentham amb 15 o 16 anys. El mateix Mill explica que va tenir la impressió que “tots els anteriors moralistes havien estat superats” i que el principi de la utilitat “va donar unitat a la meua concepció de les coses”.

amb Harriet Taylor va esperar 21 anys, durant els quals va patir els prejudicis de la societat victoriana del seu temps)

La filosofia de John Stuart Mill és, com a conseqüència de totes aquestes influències, una reelaboració de la **tradició empirista i liberal** anglesa, de l'**utilitarisme** i de l'esperit **positivista**. Liberal, però profundament preocupat per les qüestions socials, va defensar la llibertat sindical i el cooperativisme. Va ser pioner del feminisme i, en la seva joventut, va ser arrestat per propagar mètodes de control de la natalitat.

El coneixement de la realitat

En el *Sistema de lògica racionadora i inductiva* (1843), obra que li va donar una ràpida i sòlida fama, sosté la tesi que l'empirisme i una filosofia basada en la experiència obtenen millors resultats, *amb vista a millorar la societat*, que qualsevol altra. Aquesta obra, per tant, és un atac contra tota fonamentació metafísica dels principis i les lleis universals; segons ell són producte de l'únic procés lògic vàlid, la *inducció*, de la qual estudia detingudament els mètodes experimentals que suposa.

Podem diferenciar tres grans principis:

1. Mill coincideix amb Comte en la seva posició antimetafísica. No existeixen idees innates, ni essències objectives. **Tot coneixement s'origina en l'experiència.**
2. **El mètode del coneixement científic és l'inductiu.** En el típic exemple de sil·logisme Aristòtelic "Tots els homes són mortals; el duc de Wellington és home; el duc de Wellington és mortal", la conclusió depèn de les premisses. Però, com podem saber que "tot els homes són mortals" és veritat? Ho sabem per experiència, és a dir, per l'observació de casos individual que després generalitzem. En això consisteix la inducció: en la generalització de l'experiència.
3. El principi fonamental de la inducció, la seva garantia, és la **uniformitat de la natura**, que permet fonamentar **el principi de causalitat**.

Enfront de la teoria de la deducció clàssica, basada en el sil·logisme, construeix la seva pròpia teoria de la **inducció**, coneguda com a *regles o cànons de Mill*. Distingeix 4 regles de la inducció destinades a descobrir les relacions de causalitat, és a dir, "els antecedents invariables i inconcomitants" de tots els fenòmens:

- a. **Regla de la concordància:** si dos o més casos, en els quals té lloc un fenomen, tenen una única circumstància comú, aquesta és causa.
- b. **Regla de la diferència:** si dos casos contenen un fenomen A sempre que es dona la circumstància B , i no el contenen quan falta B , A depèn de B .
- c. **Regla de la concordància i de la diferència:** Si en casos diversos en què es dona la circumstància A , està present el fenomen B i en d'altres casos en què no està present B no es dona A , B és la condició de A .
- d. **Regla de les variacions concomitants:** Si un fenomen A canvia sempre que canvià un altre fenomen B , de manera que un augment o disminució de B va acompanyat d'un augment o disminució d' A , A depèn de B .

- e. **Regla de residus:** permet eliminar d'entrada totes aquelles circumstàncies presents de les quals sabem, per induccions anteriors, que no poden produir l'efecte la causa de la qual estem cercant.

(*A*: un metall es dilata / *B*: puja la temperatura)

Mill coneix la crítica de **Hume** al principi de causalitat i a la inducció, i sap que la mera repetició de casos semblants en el passat no garanteix que es tornin a repetir en el futur. Que això sigui així ho ha de garantir un principi general que serveixi de premissa a qualsevol inducció. Aquest principi és, segons ell, el de la **uniformitat de la naturalesa**: “la naturalesa sempre actua igual”. Es tracta d'un principi que, segons Mill, el “demostra” el fet que sempre hagi estat així. Però aquest principi no ha estat provat ni és demostrable per mera inducció. I Mill ha d'acceptar en certa manera la posició fonamental de Hume que manté que és el costum el fonament del principi de causalitat.

L'empirisme epistemològic de Mill procedeix de **Hume**; és fenomenista, per tant. El coneixement de l'home aconsegueix només els **fenòmens**. En aquest context, causa (que indaga justament amb els seus «cànons» inductius) és l'«antecedent, o concurrència d'antecedents, del que depèn invariablement i incondicionadament el conseqüent». De semblant manera, defineix la matèria com «possibilitat permanent de sensació».

L'utilitarisme

La cohesió moral que necessita una societat ha de provenir de la **ètica**. La que proposa Mill, en *Utilitarisme* (1863), és l'ètica del **principi utilitarista**, segons el qual la bondat d'una acció correspon a la major quantitat de felicitat per al nombre més gran possible de persones, i on «felicitat» és presència de plaer i absència de dolor.

Però, **què vol dir “la felicitat per al nombre més gran possible”?** En aquest punt, les teories de Mill i Bentham divergeixen:

- Per a **Bentham** la felicitat està vinculada a la **quantitat** de plaer. Es tracta, doncs, d'una concepció aritmètica, agregativa.
- Per a **Mill**, al contrari, el més important és la **qualitat** dels plaers. Estableix una **jerarquia dels plaers** que situa les satisfaccions intel·lectuals i els plaers emocionals per damunt dels més vulgars i sensorials, així, afirma que els humans “busquen els plaers fàcils dels sentits en detriment de la seva salut, tot i que ells s'adonin perfectament que la salut és un bé més gran” i que “més val ser un home insatisfet que no pas un porc satisfet, més val ser Sòcrates insatisfet que no pas un imbècil satisfet”.

La felicitat i la utilitat es troben, per tant, en la autorealització no de qualsevol tipus de felicitat o de plaer, sinó en aquell que major universalitat pugui tenir imparcialment considerat.

Quin és el paper de la felicitat? Aquí apareix una altra diferència bàsica de Mill i Bentham.

- Bentham considera que la felicitat de l'individu s'identifica amb els interessos de la humanitat. Anar contra la satisfacció d'un desig individual és anar contra la humanitat de la qual l'individu forma part perquè tota satisfacció ha de ser considerada imparcialment com dotada del mateix valor. Podríem parlar d'un cert **utilitarisme individualista**.
- Per a Mill, en canvi, donat l'estat actual de les nostres societats, s'ha de distingir entre la satisfacció purament privada i el bé públic. S'ha de treballar per reduir la diferència entre ambdós, però mentre tant, el sacrifici d'un individu pel bé públic ha de considerar-se com la virtut més alta. En aquest cas podem parlar d'un **utilitarisme altruïsta**.

Per tant, a l'**egoisme** ètic que suposa el principi utilitarista, contraposa Mill, com a contrapès, la reflexió que no hi ha felicitat pròpia sense la percepció de la felicitat dels altres. L'autèntica felicitat només es dona en un context de felicitat general. Mill posa l'èmfasi en la noció de **bé comú** i la identifica amb l'obtenció efectiva d'aquella suma més alta possible de satisfacció i de felicitat per al major nombre de persones.

I, com sabem que una acció és la correcta? Només mitjançant l'anàlisi de les seves conseqüències podem saber si una acció és bona o desitjable. Si entre dos principis morals volem saber quin és el millor, cal tenir en compte tant la quantitat com la qualitat de les seves conseqüències. Per això és especialment valuós el judici dels qui, sent persones competents, han conegut diversos modes d'existència. No veurem a un savi acceptar convertir-se en ignorant, o a un home descendir a la categoria d'animal. El bo és sempre qualitativament desitjable i socialment útil i no pot emparar-se en cap tipus d'autoritat externa. Per poder valorar un criteri o una regla com efectivament moral ha de ser de valor universal, deu procedir-se a una valoració imparcial dels interessos afectats per un determinat criteri i les conseqüències derivades de la seva aplicació han d'incrementar la felicitat (benestar) general. Tot, fins i tot la virtut desinteressada, té unes conseqüències que han de ser avaluades empíricament.

L'utilitarisme de Mill, per tant, és incompatible amb l'acceptació resignada i pessimista de les dures condicions socials en què vivia el proletariat durant la Revolució Industrial. Això permet caracteritzar l'utilitarisme com una **concepció políticomoral** i com un **programa de reformisme economicosocial**.

Reformisme econòmic i social

Com a filòsof social, Mill considera **inacceptable l'embrutament humà derivat de l'industrialisme i de l'economia capitalista** característiques de l'Anglaterra del seu temps. Homes, dones i criatures –sovint a partir del set anys–, pateixen jornades laborals de dotze i catorze hores, en fàbriques i mines insalubres i perilloses, sense protecció legal (inexistència de contractos fixos, sou inestable, acomiadament lliure), ni cap tipus de cobertura social (com invalidesa, accident, malaltia o jubilació) i amb salaris fixats pels empresaris. Cal recordar que la mecanització fa incrementar exponencialment la producció. Els artesans s'arruïnen perquè no poden competir en el nou mercat industrial i s'afegeixen als agricultors empobrits que emigren a les ciutats a la recerca de treball i subsistència. Uns i altres constitueixen la força de treball que necessita la indústria.

Així, la naixent societat industrial comporta una forta desigualtat entre les dues classes socials que la caracteritzen, la burgesia capitalista i el proletariat, desigualtat que el liberalisme inicial considera inevitable. La burgesia té el capital i la propietat industrial, el proletariat només té el treball. Amb el principi utilitarista del **bé comú**, Mill vol **apaivagar la desigualtat mitjançant la intervenció de l'Estat** fent que aquest limiti per llei la jornada de treball, prohibeixi el treball infantil, promogui la salut i l'educació, equipari homes i dones, etc. D'altra banda, no qüestiona radicalment el capitalisme, les valors burgesos o el principi de no-intervenció directa de l'Estat en matèria econòmica.

El bé comú imposa una legislació social i laboral humanitzadora i té el valor d'una reacció lúcida i crítica, dins del mateix àmbit liberal, contra les primeres concepcions d'aquest liberalisme que equiparaven la llibertat a la total inexistència de lleis i d'intervenció estatal. Mill és l'autor –amb la decisiva col·laboració intel·lectual de la seva muller– d'una **nova formulació de l'economia política liberal que defensa la distribució més justa de la riquesa derivada de la cooperació social**. Així, aprofundint en el principi utilitarista de la màxima felicitat

per al màxim de gent, se separa de la tesi del liberalisme de Ricardo i s'aproxima al socialisme.

La legislació social rebutja el naturalisme econòmic, això és, la pretensió que les lleis del mercat siguin naturals. En els seus aspectes econòmics, **la legislació ha de fomentar les cooperatives de producció** o ha de **limitar el dret a l'herència**, perquè l'herència contribueix a conservar les diferències econòmiques. Així, Mill segueix una tradició anglesa que accepta el sistema a través de reformes constants i el manté.

D'aquesta forma, sense qüestionar radicalment el capitalisme, Mill **polemitza sobre el dret a la propietat** i hi veu aspectes tan positius com negatius. En la seva obra *Principis d'economia política* (II, 1, 3) afirma que aquest dret es recolza en el costum o en la convenció, que “l'organització social de l'Europa moderna va començar a partir d'una distribució de la propietat que no va ser el resultat d'un repartiment just, ni de l'adquisició mitjançant el treball, sinó per la conquesta i la violència”, que la propietat privada ha de ser la garantia del individu als “fruits del seu propi treball i de la seva abstinència (estalvi)” i no pas als resultats del treball i privacions dels altres. A més, aquesta propietat, definida com a dret a allò que un individu ha produït, és del tot imprescindible per al funcionament de l'economia i de la llibertat d'adquisició per contracte.

El reformisme social de Mill va més enllà de la persecució egoista dels béns econòmics con a únic objectiu i assenyalava **l'educació i la formació cultural sòlida com la garantia de la llibertat que proporciona felicitat**. Es tracta, doncs, d'educar en l'exercici de la llibertat i fer que el poder es recolzi en el consens i la persuasió, i no pas en la por i en la força.

La concepció sobre la llibertat: entre la política i la moral

Mill es proposa, en la introducció de l'assaig *Sobre la llibertat* (1859), la tasca d'examinar “la llibertat social o civil, és a dir, la naturalesa i els límits del poder que pot exercir legítimament la societat sobre l'individu”, tasca que “segons totes les probabilitats, molt aviat es farà reconèixer com la qüestió vital del futur”. La **llibertat**, condició necessària de la responsabilitat, es pot veure anul·lada tant per la desigualtat social com per la tirania política. Els humans tenim la possibilitat d'automillorar-nos, i justament ens humanitzem exercint la nostra capacitat per al bé i per al mal.

La llibertat de què s'ocupa és la **llibertat de l'individu en societat**, la d'*acció*, que s'exterioritza en llibertat de pensament, expressió, associació i l'exercici dels altres drets civils, però no aquella que suposa defensa i protecció de l'individu enfront dels *abusos* o *opressió* del poder -que se suposa que ja ha d'estar defensada en un estat democràtic-, sinó la que ofega la «tirania de la majoria», o de la *massa*, o de l'opinió dominant.

Arribats aquí, cal subratllar que **Mill contrasta les seves tesis**, sovint ben polèmiques, i les matisa **en el debat i en la intervenció política activa**. Així, molt abans d'arribar al Parlament, fa discursos a Hyde Park, escriu articles per la revista radical que dirigeix o presenta les seves idees al Partit Radical, del qual n'és el líder intel·lectual (des dels divuit anys pensa a formar un partit polític que divulgui les

idees liberals i que trenqui el bipartidisme britànic, ja que, segons ell, així s'enfortiria la democràcia i la tolerància). Els temes debatuts són:

- el respecte de la llibertat de pensament i d'expressió,
- la independència d'Irlanda,
- el dret de vaga,
- la llibertat religiosa i el respecte interconfessional,
- els drets de les minories,
- el respecte de les opcions sexuals,
- els drets i la llibertat de la dona casada,
- el dret al divorci,
- la reforma electoral i el sufragi femení, etc.

D'aquesta manera Mill coneix de ben a prop tant les possibles objeccions intel·lectuals com, també, les resistències d'ordre pràctic, els tabús i els convencionalismes que desvetllen les seves propostes, moltes de les quals es reflecteixen en els acords parlamentaris i en l'acció de govern de l'Anglaterra de mitjan segle XIX.

Un argument bàsic de Mill fou l'anomenat *Principi del dany*, és a dir, la gent es lliure de fer el que li sembli convenient sempre que això no suposi un dany o perjudici als interessos dels altres. En base a aquest argument, Mill defensà **que el paper de l'Estat hauria de ser la supressió de les barreres a la llibertat, com ara algunes lleis, i reduir-les en base exclusivament al principi del dany.**

Tal com queda plantejat aquest principi apareixen seriosos problemes: potser resulti difícil trobar un acte les conseqüències del qual només m'afectin a mi mateix (fins i tot el fet de vestir d'una o una altra manera pot afectar a la gent amb la qual em trobo, o als meus amics). Per evitar aquesta crítica, no està de més observar com usa Mill, i en general l'utilitarisme, la paraula "interessos". El "principi del dany" s'aplica perquè resulta útil quan es produeix efectivament –o podria produir-se amb gran seguretat– algun mal "als interessos d'una altra persona": és obvi que els meus interessos no queden pertorbats si algun individu va vestit d'un horrible color verd o si predica l'amor lliure, encara que ni l'un ni l'altre m'agradin en absolut.

La societat, doncs, no pot legislar sobre la vida privada. Més aviat al contrari, **la llibertat és el dret a la no-interferència i, per això, comporta la protecció de la diversitat contra tota opressió**, entre les quals la més terrible és la que prové del poder d'una opinió pública que pretengui imposar els seus vulgars costums o creences. La llibertat no consisteix a sotmetre's a la llei del número, ni es pot veure limitada per la tirania de la majoria. No hi ha cap dany en l'opinió: tota aplicació d'aquest principi es produeix en l'àmbit dels drets concrets. Però l'individu ha de donar compte de tot acte perjudicial per als interessos dels altres.

Els dos principis de la llibertat

Com tots els liberals, John Stuart Mill pretén delimitar clarament un domini en què els individus puguin "fer el que vulguin", un domini en què la societat no empri la coacció, ni a través de les lleis, ni -de forma més subtil- mitjançant la pressió de l'opinió pública. Des d'un punt de vista teòric, la qüestió de la **llibertat** consisteix a

trobar la millor línia de demarcació, la frontera més adient per tal de promoure "la felicitat de tots".

El problema és trobar un límit clar on acabi la possibilitat de la societat de limitar la llibertat del individu: fins a on pot arribar l'opinió pública o un govern per restringir la llibertat dels altres? A la introducció al seu llibre *Sobre la llibertat*, trobem un paràgraf molt clar:

“L'objecte d'aquest assaig és l'establiment d'un principi molt simple que pugui regular absolutament els tractes de la societat amb l'individu per la via de la compulsió i el control, ja siguin els mitjans usats la força física en forma de sancions jurídiques o el contrenyiment moral de l'opinió pública. Aquest principi és que la sola finalitat per la qual els homes estan justificats a limitar, ja sigui individualment o col·lectiva, la llibertat d'acció d'un d'ells és la pròpia protecció. Que l'únic propòsit pel qual hom pot exercir legítimament el poder sobre qualsevol membre d'una comunitat civilitzada, contra la seva voluntat, és impedir el dany als altres. El seu propi bé, ja sigui físic o moral, no és una justificació suficient. No pot ser legítimament obligat a fer o estar-se de fer quelcom perquè fóra millor per a ell, perquè el fes més benaurat, perquè, en opinió dels altres, fer-ho així fóra més assenyat o fins i tot més encertat. Aquestes són bones raons per reconvenir-lo, per a enraonar-hi, per a persuadir-lo o per a suplicar-lo, però no per a obligar-lo o fer-li caure al damunt tos els mals, en cas que obri contràriament. Per tal que això sigui justificat hom ha de preveure que la conducta que es desitja evitar ha de causar mal a algú altra. L'única demarcació de la conducta de qualsevol persona per la qual aquesta és responsable davant la societat és la que afecta els altres. En la part que només l'afecta personalment, la seva independència és, per descomptat, absoluta. Sobre si mateix, sobre el seu cos i sobre el seu esperit, l'individu és sobirà.”

Per tal d'establir aquesta frontera, Mill recorre a dos principis que s'apliquen l'un després de l'altre.

- El primer, que anomena "**principi de la llibertat individual**", identifica un àmbit extens d'accions en que l'individu "té tot el dret" de fer el que vol (o el que no vol -que vindria a ser el mateix) i en que la societat "no té dret" a limitar-lo. Així, per exemple, la societat no té dret a prohibir el consum d'alcohol per a ús privat.
- El segon, que es podria anomenar el "**principi de les circumstàncies específiques del cas**", determina, dins les circumstàncies en què la societat té dret a coaccionar, camps específics d'activitat on és millor no actuar perquè s'assoleix millor la finalitat pròpia d'aquest tipus d'activitat deixant fer lliurement els individus, més que no pas manant-los. Aquest seria, per exemple, el camp de l'economia: l'Estat podria actuar-hi, i potser en algun cas ho ha de fer, però si no ho fa les coses van millor.

El principi de la llibertat individual fa referència a les accions que no tenen repercussions nocives sobre els altres: sobre aquesta mena d'accions, la llibertat dels individus ha de ser absoluta. Com diu a les primeres planes de *Sobre la llibertat*: "coaccionar un individu per al seu propi bé, físic o moral, no forneix una justificació suficient (...) Hi poden haver raons per fer-li retrets, raonar-hi, persuadir-lo o suplicar-li; però no per coaccionar-lo, ni per fer-li mal".

L'única raó legítima que pot tenir una comunitat per usar la força contra algun dels seus membres és impedir que faci mal a altres individus, però en aquest cas, el problema pertany a l'àmbit jurídic.

La llibertat individual permet augmentar la felicitat dels individus, fa possible experimentar tipus de vida més plaents i evita que l'opinió pública i/o l'Estat interfereixin a la vida privada dels individus.

El principi de llibertat individual, però, només és vàlid per a les societats que Mill anomena "civilitzades"; val a dir, les que prenen com a criteri la lliure discussió com a mitjà de millora. No s'aplicaria, doncs, als estadis de la societat en què la lliure discussió només inflama les passions i mena al desordre o a la guerra civil.

El principi de la llibertat en les circumstàncies específiques del cas fa referència a la jurisdicció de la societat, que té dret a intervenir i sancionar quan les coses no funcionen. Amb un exemple quedarà, potser, més clar: la forma com els pares eduquen o alimenten els fills és cosa seva; però, arribat a un cert extrem, no constitueix un problema particular dels pares, sinó que l'Estat hi pot intervenir, quan es va més enllà de la llibertat individual i s'entra en la jurisdicció de la societat. És el que Mill anomena "the particular expedients of the case". Per això, per exemple, no atempta a la llibertat que els governs estableixin un control sanitari sobre els aliments.

En resum, Mill defensa el dret de tot ciutadà a les llibertats bàsiques (com la d'expressió o d'associació), a la discrepància pacífica i a no ser represaliat per les seves opcions (dret de vaga, llibertat religiosa, lliure elecció educativa, etc.). En canvi, les limitacions legislatives a la llibertat consisteixen, per exemple, en l'obligatorietat de l'educació –ja que el dret al sufragi està suspès per als analfabets-, o en la prohibició de treballar més enllà del que les lleis permeten:

1. L'Estat ha de fer obligatòria l'**educació** precisament perquè la democràcia necessita de la força del coneixement i de l'argumentació per poder augmentar la seva diversitat; **una societat educada és més lliure** encara que Mill és contrari a l'escola pública per por de la uniformització i a l'adoctrinament. La uniformització constitueix per a ell un despotisme de la classe dirigent. La seva pedagogia, per exemple, defensa que els exàmens siguin optatius i que en ells no es pugui obligar a adherir-se a cap opinió sinó que s'inciti a l'alumne a pensar pel seu compte. Per això mateix era contrari que per entrar en certes professions fos obligatori un títol oficial, amb el que s'evitaria que certs individus –els funcionaris– tinguessin un poder despòtic.

2. En política, l'estat ha de garantir la **igualtat d'oportunitats**. Algunes coses (l'educació, la sanitat, etc.) han de ser legislades precisament per aconseguir la major utilitat general. La desregulació no pot, doncs, ser una norma general i invariable. Un exemple molt típic és el de l'horari de treball que, segons Mill, (que en això segueix a Smith) ha de ser legislat i limitat perquè individus aïllats no podrien defensar l'interès general.

3. Per a Mill, en el context d'un Estat mínim que garantexi efectivament l'accés de tothom al mercat en igualtat de condicions, l'Estat no ha d'intervenir en l'**activitat econòmica**. En determinades circumstàncies,

però, **l'Estat pot intervenir en economia per preservar el lliure joc de la competència i els drets dels consumidors**: l'Estat té el deure de fer tot el que és susceptible d'augmentar la felicitat general.

4. La **llibertat política** implica la participació en el poder i Mill és un demòcrata convençut, però posa per davant la llibertat a la democràcia (que és, en definitiva, un instrument). En *Consideracions sobre el govern representatiu* (1861), assenyala la característica essencial de la democràcia, que és ser prou representativa de les minories; només així és millor que qualsevol govern monàrquic o aristocràtic. Defensa, així, una **democràcia representativa** que estiguin reconeguts tots els parers i no només les majories. **En una democràcia les minories han de poder fer-se sentir i tenir la possibilitat de triomfar mitjançant la força dels seus arguments** si són conformes a la raó.

5. La clau d'una bona societat consisteix a coordinar els interessos individuals. De fet, el **comerç és un bon exemple de tasca individual en què s'aconsegueix coordinar interessos individuals i servir a l'interès general**. Això no significa que l'estat hagi de renunciar a intervenir encara que procuri ser mínim per no donar massa poder a ningú. Més que a l'estat, la utilitat més gran (i l'eficiència) es troba als municipis i en les petites comunitats. Mill és un liberal amb objectius socials. D'aquí el seu defensa, a la vegada, de l'economia liberal i de les organitzacions obreres, que li va portar a defensar una espècie de socialització més o menys llibertària del treball.

6. Mill va reconèixer als socialistes utòpics de la seva època (Saint-Simon, Owen, Fourier) el mèrit d'haver estat els primers en la defensa de **l'emancipació de la dona**. En *Sobre la servitud de les dones* (1869), destaca que un de la fallada de representativitat està en no reconèixer el dret de vot a les dones. De fet, una de les seves condicions per ser candidat a Westminster va ser la de poder batallar pel dret al vot femení. El seu feminisme té a veure profundament amb la seva idea que la llibertat és qualitativa, no divisible i que ha de conduir a una societat equilibrada.

La felicitat des de l'utilitarisme

La **llibertat** és instrumentalment valuosa, però no “intrínsecament” valuosa: allò intrínsecament valuós és la felicitat. Seria un error considerar que Mill parla de la llibertat natural quan el seu criteri implica que els humans participen d'una societat política, l'única que en definitiva pot avaluar les conseqüències de la llibertat com a criteri. És per això que no tots els individus poden gaudir de total llibertat: els nens no han de ser lliures, per exemple, per decidir si volen, o no, aprendre a llegir i el mateix podria dir-se d'algunes deficiències psíquiques o de la barbàrie —extrem aquest que alguns han considerat colonialista, però que en Mill no implica cap significat racial ni xenòfob.

Com empirista, l'utilitarisme és constructivista: els sentiments morals no son naturals, es construeixen socialment. Que els sentiments morals no siguin innats comporta que la demostració de la seva “naturalitat” (*Utilitarisme*, cap. III) només pugui ser social. Com diu el propi Mill: «És natural en l'home parlar, raonar, construir ciutats i cultivar la terra encara que aquestes siguin facultats adquirides». En les accions morals hi ha “aquesta poderosa base natural de sentiments” que ens

els fa sentir com necessaris; però “l'interès i la simpatia” ens porten a considerar necessàriament a tota la humanitat entesa com totalitat política. La llibertat, com la felicitat, ha de ser desitjada desinteressadament però això no impedeix que es tracti també de principis normatius validats i confirmats per l'experiència, és a dir, pel comportament de les societats humanes.

En resum, per a l'utilitarisme: «Els ingredients de la felicitat són diversos; cadascun d'ells és desitjable pel seu compte, i no només quan se li considera unit al tot». Que alguna cosa sigui desitjat pels individus millors mostra que és desitjable.

Maximitzar la suma total de felicitat o de plaer, considerant imparcialment els interessos de tots els que estan relacionats amb un acte en concret, és l'objectiu de qualsevol decisió que un utilitarista consideraria justa. Però s'ha de deixar clar que cap sacrifici personal té valor en si mateix, sinó en la mesura que augmenta la suma total de felicitat. I, per això mateix, una individualitat vigorosa i inconformista, oposada als prejudicis socials petit burgesos, moguda per la imparcialitat en els seus judicis i per la racionalitat és més útil a la societat que una personalitat sumisa. Com diu en el títol 3r de *Sobre la llibertat* (1859), la individualitat és un dels elements del benestar.

Actualitat de Mill

En el seu *Sistema de lògica* argumenta que la vida humana i social no haurien de quedar excloses dels plantejaments científics empírics; advoca per l'existència d'una nova ciència, que hauria d'anomenar-se *etologia*, i l'objecte de la qual haurien de ser les lleis de la **societat**. I, adoptant la perspectiva de la **Llei dels tres estats de Comte**⁴, considera l'estat actual com l'estat *especulatiu o metafísic* de la humanitat, del que ha de sorgir un coneixement científic de la realitat social.

Pensava que el coneixement científic de les lleis empíriques que determinen la realitat humana i social és totalment compatible amb la intervenció de l'home en els afers socials i polítics i amb l'afirmació decidida de la llibertat humana individual.

Ara bé, Mill no va pretendre trobar lleis constants en l'evolució de la societat ni tampoc fer complexes prediccions de futur, a diferència d'autors contemporanis seus com Comte i Marx. Mill en canvi és molt clar en preveure en els seus plantejaments conceptes que encara avui es plantegen, per exemple, respecte a l'abast del poder de l'Estat o el valor suprem de les llibertats individuals.

La filosofia política de Mill conté una llista gairebé exhaustiva de les llibertats polítiques, de manera que avui constitueixen una referència per a la filosofia

---

⁴ Comte, (1798-1857) es considera el pare de la **sociologia** a partir de la seva teoria del 3 estadi. Com ell diu: “*Estudiando el desarrollo de la inteligencia humana [...] creo haber descubierto una gran ley básica, a la que se halla sometida la inteligencia con una necesidad imposible de variar [...]: cada una de nuestras principales concepciones, cada rama de nuestros conocimientos pasa necesariamente por tres estadios teóricos diferentes: el estadio teológico, o ficticio; el estadio metafísico, o abstracto; el estadio científico, o positivo... De aquí proceden tres tipos de filosofías, o de sistemas conceptuales generales, acerca del conjunto de los fenómenos; que se excluyen recíprocamente. El primero es un punto de partida necesario para la inteligencia humana; el tercero es su estado fijo y definitivo; el segundo está destinado únicamente a servir como etapa de transición*”.

política actual, especialment per al liberalisme polític del nostre temps i els defensors del que avui s'anomena la *societat oberta*, concepte amb el que es vol remarcar la llibertat dels individus i la necessitat que la societat permeti i defengui els desenvolupament de les facultats crítiques de l'ésser humà des de la perspectiva dels drets humans i basant-se en valors com la llibertat, la igualtat, la solidaritat i la responsabilitat.

(1) Antecedent de John Stuart Mill: Bentham

La naturalesa ha situat la humanitat sota el govern de dos propietaris sobirans: el dolor i el plaer. Sols ells ens indiquen el que hem de fer i determinen el que farem. D'acord amb això, assenjala que el principi d'utilitat reconeix aquesta subjecció i l'assumeix per a l'establiment d'aquest sistema, l'objecte del qual és erigir la construcció de la felicitat per mitjà de la raó i la llei.

J. Bentham, *Introducció als principis de la moral i la legislació*.

(2) L'utilitarisme, III

Els éssers humans tenen facultats més elevades que els apetits animals, i una vegada en són conscients, no consideren com a felicitat res que no inclogui la seva satisfacció [...].

S'ha d'admetre que, en general, els escriptors utilitaristes argumenten la superioritat d'allò que és mental damunt d'allò que és corporal, principalment a causa d'una superior permanència, seguretat i facilitat d'adquisició del primer; és a dir, més aviat en els seus avantatges circumstancials que en la seva natura intrínseca. Respecte a aquests punts, els utilitaristes han provat completament la seva tesi; però amb la mateixa consistència, ho podrien haver fet respecte dels altres, que estan, per dir-ho així, en un pla més elevat. És perfectament compatible que algunes classes de plaer siguin alhora més desitjables i més valuoses que d'altres. Seria absurd suposar que els plaers depenen només de la quantitat, atès que quan valorem totes les altres coses, prenem en consideració tant la qualitat com la quantitat.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi
2. Quins són els plaers més elevats per als utilitaristes?
3. Els plaers depenen únicament de la quantitat?

(3) Sobre la llibertat, IV

L'objecte d'aquest assaig és l'establiment d'un principi molt simple que pugui regular absolutament els tractes de la societat amb l'individu per la via de la compulsió i el control, ja siguin els mitjans usats: la força física en forma de sancions jurídiques o el constrenyiment moral de l'opinió pública. Aquest principi és que la sola finalitat per la qual els homes estan justificats a limitar, ja sigui individualment o col·lectiva, la llibertat d'acció d'un d'ells és la pròpia protecció. Que l'únic propòsit pel qual hom pot exercir legítimament el poder sobre qualsevol membre d'una comunitat civilitzada, contra la seva voluntat, és impedir el dany als altres. El seu propi bé, ja sigui físic o moral, no és una justificació suficient. No pot ser legítimament obligat a fer o a estar-se de fer quelcom perquè fora millor per a ell, perquè el fes més benaurat, perquè, en les opinions dels altres, fer-ho així fora més assenyat o fins i tot més encertat. Aquestes són bones raons per a reconvenir-lo, per a enraonar-hi, per a persuadir-lo o per a suplicar-lo, però no per a obligar-lo o fer-li caure al damunt tots els mals, en cas que obri contràriament. Per tal que això sigui justificat hom ha de preveure que la conducta que es desitja evitar ha de causar mal a algú altre. L'única demarcació de la conducta de qualsevol persona per la que al aquesta és responsable davant la societat és la que afecta els altres. En la part que només l'afecta personalment, la seva independència és, per descomptat, absoluta. Sobre si mateix, sobre el seu cos i sobre el seu esperit, l'individu és sobirà.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi
2. Quan és admissible la coacció?
3. Assenjala tres aspectes en els quals l'individu sigui sobirà.

(4) Sobre la llibertat, IV

El mal comença quan l'Estat, en comptes d'estimular l'activitat i les facultats dels individus i de les institucions, els substitueix amb la seva pròpia activitat; quan, en comptes d'informar, aconsellar i, si cal, denunciar, els sotmet, els encadena a la feina i els mana desaparèixer, tot actuant per ells. El valor d'un Estat, a la llarga, és el valor dels individus que el componen; i un Estat que posposa els interessos de l'expansió i elevació intel·lectual dels seus membres a favor d'un augment lleuger de l'habilitat administrativa, en detalls insignificants; un Estat que empeteix els homes, per tal que siguin, a les seves mans, instruments dòcils (fins i tot per a afers de caràcter benèfic), acabarà adonant-se que, amb homes petits, no es podrà fer cap cosa gran; i que la perfecció del mecanisme al qual ho ha sacrificat tot, acabarà no servint de res, perquè li mancarà el poder vital que, a fi que el mecanisme pogués funcionar més fàcilment, ha preferit bandejar.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.
2. Escriu una redacció sobre les conseqüències que té l'intervencionisme de l'Estat per a la societat i l'individu segons el teu parer, tot comparant-lo amb el de Mill.

(5) L'utilitarisme, IV

D'acord amb el Principi de la màxima Felicitat, tal com s'ha explicat anteriorment, el fi últim, en relació amb el qual i pel qual totes les altres coses són desitjables (ja considerem el nostre propi bé o el dels altres), és una existència lliure de dolor, en la mesura del possible, i tan rica com sigui possible en plaers, tant pel que fa a la quantitat com a la qualitat, i constitueix el criteri de la qualitat i la regla per compara-la amb la quantitat la preferència experimentada per aquells que, en les seves oportunitats d'experiència (a la qual cosa hem d'afegir el seu hàbit d'autoreflexió i autoobservació), estan més ben dotats dels mitjans que permeten la comparació. Atès que aquest criteri és, d'acord amb l'opinió utilitària, el fi de l'acció humana, també constitueix necessàriament el criteri de la moralitat, que es pot definir, per consegüent, com "les regles i els preceptes de la conducta humana" mitjançant l'observació dels quals es podrà assegurar una existència tal com s'ha descrit, en la major mesura possible, a tots els homes. I no solament a ells, sinó, en tant que la naturalesa de les coses ho permeti, a les criatures sensibles en la seva totalitat.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.
2. Explica el criteri de moralitat que surt al text de Stuart Mill.
3. Per què es defensa la superioritat d'allò qualitatiu sobre allò quantitatiu en el plaer?

(6) L'utilitarisme, III, 40

El concepte profundament arrelat que tot individu, fins i tot en l'estadi present, ja té de si mateix com a ésser social, tendeix a fer-li experimentar que un dels seus desigs naturals és que es produeixi una harmonia entre els seus sentiments i objectius i els dels seus semblants [...]

Però, els que l'experimenten, són posseïdors de quelcom que presenta totes les característiques d'un sentiment moral. No la consideren com una superstició, fruit de l'educació, o una llei imposada despòticament per la força de la societat, sinó com un atribut del qual no hauríem de prescindir. Aquesta convicció és l'última sanció de la moralitat de la màxima felicitat. Aquesta és la que fa que qualsevol ment acompanyada de sentiments ben desenvolupats treballi conjuntament amb, i no pas en contra de, els motius exteriors que ens porten a preocupar-nos pels altres, motius que són promoguts pel que jo he anomenat sancions externes. Quan no existeixen aquestes últimes sancions, o actuen en direcció oposada, l'esmentada convicció constitueix en si mateixa una força vinculant interna, que està en proporció amb la sensibilitat i la maduresa de l'individu. Només els que estan mancats de tota idea de moralitat podrien suportar una vida en la qual no es tingués en compte els altres si no és en la mesura que fos exigits pels propis interessos privats.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.
2. Compareu el concepte "que tot individu [...] té de si mateix com a ésser social" amb el concepte "d'animal social" d'Aristòtil.
3. Creieu que avui en dia és possible la vida solitària? Pot un ésser humà viure sol i realitzar-se com a ésser humà?

(7) Sobre la llibertat, IV

Com altres tiranies, la de la majoria fou en un principi temuda –i encara ho és vulgarment– quan operava principalment a través dels actes de les autoritats públiques. Però els pensadors advertiren que, quan el tirà és la societat mateixa –la societat col·lectivament, sobre cada un dels individus que la componen–, la seva forma de tiranitzar no queda confinada als actes que pot fer per mitjà dels funcionaris polítics. La societat pot executar i executar els seus propis mandats, i si expedeix mandats dolents en comptes de bons o manaments en coses en les quals no hauria d'immiscir-se, practica una tirania social més formidable que moltes menes d'opressió política, per tal com, encara que generalment no sigui sostinguda per penes tan extremes, deixa menys mitjans d'escapatòria, tot penetrant més pregonament en els detalls de la vida i arribant a reduir a l'esclavitud la mateixa ànima. Així, doncs, la protecció contra la tirania del magistrat no és suficient. Cal protegir-se també contra la tirania de l'opinió i del sentiment prevalents, contra la tendència de la societat a imposar, per altres mitjans que la legislació penal, les seves pròpies idees i pràctiques com a regles de conducta sobre aquells que en dissenteixen i dificultar el desenvolupament i, si és possible, impedir la formació, de qualsevol individualitat que no està en harmonia amb les seves formes i obligar a tots els caràcters a afaiçonar-se segons el seu model.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.
2. Queda clar que la llibertat individual pot veure's tiranitzada pel despotisme polític i pel despotisme social, però, quin dels dos considera Mill més perillós pel individu?

(8) L'utilitarisme

La felicitat que els utilitaristes han adoptat com a criteri de la moralitat de la conducta no és la felicitat personal de l'agent, sinó el de tots els interessats. Així, entre la seva pròpia felicitat i la dels altres, l'utilitarisme exigeix de l'individu que sigui tan rigorosament imparcial com un espectador desinteressat i ben intencionat. En la regla d'or de Jesús de Natzaret, nosaltres llegim tot l'esperit de la moral de la utilitat. Per allò que nosaltres voldríem que ens fessin, estimar el nostre pròxim com a nosaltres mateixos: vet aquí allò que constitueix la perfecció ideal de la moral utilitarista.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.
2. És l'utilitarisme una moral egoista?

(9) Sobre la llibertat, IV

Si tota la humanitat, menys una persona, fos d'una mateixa opinió, i aquesta persona fos d'una opinió contrària, la humanitat fóra tan injusta impedit que parlés com ella mateixa ho seria si tenint un poder suficient impedís que parlés la humanitat. Si l'opinió fos una possessió personal que només tingués valor per al seu amo; si l'impediment del seu gaudi fos simplement un perjudici particular, hi hauria alguna diferència entre que el perjudici s'infligís a poques persones o a moltes. Però la peculiaritat del mal que consisteix a impedir l'expressió d'una opinió és que es comet un robatori a la raça humana; a la posteritat tant com a la generació actual; a aquells que dissenten d'aquesta opinió, més encara a aquells que en participen. Si l'opinió és veritadera, se'ls priva de l'oportunitat de canviar error per veritat; i si és errònia, perden el que és un benefici no menys important: la més clara percepció i la impressió més viva de la veritat, produïda per la seva col·lisió amb l'error.

1. Expliqueu breument (al voltant de seixanta paraules) el tema, la tesi (idea principal) i com sustenta l'autor la tesi.

2. Quin dret defensa i en quin principi bàsic es fonamenta?

(10) L'utilitarisme, III, 37-38

La qüestió de si necessito obeir la meva consciència se la plantegen tan sovint persones que mai no han sentit parlar del principi d'utilitat com els seguidors d'aquesta doctrina. Els qui tenen uns escrúpols de consciència prou febles per plantejar-se aquesta pregunta, si la contesten afirmativament no ho faran perquè creguin en la teoria transcendental, sinó a causa de les sancions externes.

No és necessari per al propòsit actual decidir si el sentiment del deure és innat o implantat. Suposant que sigui innat, queda oberta la qüestió relativa als objectes amb què s'associa naturalment; perquè els seguidors filosòfics d'aquesta teoria estan d'acord que la percepció intuïtiva es refereix només als principis de la moralitat, no als detalls. Si hi ha d'haver res innat en aquesta matèria, no veig per què no pot ser el sentiment innat de consideració pels plaers i dolors dels altres.

Si hi ha cap principi moral que sigui intuïtivament obligatori, diria que ha de ser aquest. Si fos així, l'ètica intuïcionista coincidiria amb la utilitarista, i ja no caldria que hi hagués més baralla entre elles [...].

Si d'altra banda, com crec, els sentiments morals no són innats, sinó adquirits, no per aquesta raó són menys naturals. En els homes és natural parlar, raonar, construir ciutats, cultivar la terra, si bé totes aquestes facultats són adquirides.

1. Trieu la frase que expressa millor la tesi del text. Després, indiqueu quin és el problema que el text vol abordar.
  - a. L'utilitarisme es proposa decidir si el sentiment del deure és innat o adquirit.
  - b. Som sensibles als dolors i els plaers aliens perquè els humans tenim sentiments morals.
  - c. Els sentiments morals són naturals a l'ésser humà, encara que no siguin innats sinó adquirits.
  - d. Hem d'obeir sempre la nostra consciència perquè aquesta és innata en nosaltres.
2. Què vol dir en el text: "obeir la meva consciència"? Doneu-ne alguns exemples.
3. Per què l'autor diu que "els sentiments morals no són innats, sinó adquirits, no per aquesta raó són menys naturals"?

(11) L'utilitarisme, IV, 50-51

[...] l'únic que desitgem en realitat és la felicitat. Qualsevol altra cosa que desitgem no com a mitjà per a algun fi més enllà d'ella mateixa (i en últim terme per a la felicitat), la desitgem com a part de la felicitat, i no la desitjarem per ella mateixa fins que no hagi esdevingut part d'aquesta. Aquells que desitgen la virtut per raó d'ella mateixa, o bé la desitgen perquè la consciència de posseir-la és un plaer, o bé perquè la consciència de trobar-se'n privat és un dolor, o per les dues raons ensems; ja que veritablement el plaer i el dolor rarament existeixen per separat, sinó que gairebé sempre es troben units, i la mateixa persona sent plaer segons el grau de virtut que assoleix, i dolor per no haver-ne assolit més. Si allò no li proporciona plaer ni això dolor, no estimaria ni desitjaria la virtut, o només la desitjaria pels beneficis que pogués produir-li a ell o a les persones per qui es preocupa.

Ara ja tenim, doncs, resposta a la pregunta sobre la mena de prova que es pot oferir del principi d'utilitat. Si l'opinió que acabo d'exposar és psicològicament certa – si la naturalesa humana es troba constituïda de tal manera que no desitja res que no sigui una part de la felicitat o un mitjà d'ella –, no es pot presentar cap altra prova, ni en demanarem cap altra llevat del fet que aquestes coses són les úniques coses desitjables. Si és així, la felicitat humana és l'únic fi de l'acció humana. I el seu foment és el criteri pel qual hem de jutjar la conducta humana; d'això se segueix necessàriament que aquest ha de ser el criteri de la moralitat, ja que la part s'inclou en el tot.

1. En el text apareixen quatre característiques del concepte de felicitat. Enumereu-les i després expliqueu què vol dir en el text felicitat.

2. Quines relacions hi ha, segons Mill, entre desig, plaer, utilitat, felicitat i virtut? Abans de respondre, considereu les qüestions següents:
  - a. Hi ha prioritats dels uns sobre els altres (els uns condicionen els altres)? Com? Per què?
  - b. Es pot estimar, segons Mill, la virtut en si mateixa? Per què?
3. Mill diu: “La mateixa persona sent plaer segons el grau de virtut que assoleix, i dolor per no haver-ne assolit més”. Hi estaria d’acord Hume?
4. Mill escriu: “La felicitat és l’únic fi de l’acció humana”. Hi estaria d’acord Aristòtil? Per què? Justifiqueu la resposta.
5. Digueu quines relacions es poden establir entre els conceptes següents. Argumenteu la resposta: La utilitat en Mill i l’emotivisme en Hume.
6. Esteu d’acord amb l’argumentació que fa l’autor en el primer paràgraf a favor del principi d’utilitat com a criteri bàsic de la moral?

(12) Sobre la llibertat, IV

Per bé que la societat no es basi en un contracte i per bé que no s’hi guanyi res inventant-ne un per tal de deduir-ne obligacions socials, tots els qui reben la protecció de la societat li deuen una torna pel benefici percebut, i el fet de viure en societat fa indispensable que cadascú es vegi en l’obligació d’observar una certa línia de conducta envers la resta. Aquesta conducta consisteix, primer de tot, a estar-se de noure els interessos dels altres o, millor dit, certs interessos que, ja sia per disposició legal o per consentiment tàcit, són considerats drets subjectius; i, segonament, en el fet que cada persona enduri la seva càrrega (fixada segons un principi equitable) dels treballs i sacrificis que suposi la defensa de la societat o dels seus membres quan siguin objecte d’ofenses i vexacions. La societat està plenament justificada a imposar aquestes condicions a tota costa a aquells que voldrien incomplir-les. Però la societat pot fer quelcom més. Els actes d’un individu poden resultar nocius als altres o fer cas omís de la deguda consideració que es mereix llur benestar, sense necessitat d’arribar a violar algun dels seus drets constituïts. En aquest cas, l’ofensor pot ser punir justament per l’opinió, però no per la llei. Tan bon punt com un aspecte del comportament d’una persona afecta d’una manera perjudicial els interessos d’altri, la societat hi té jurisdicció i esdevé objecte de discussió la qüestió de si la intervenció de la societat és favorable o desfavorable al bé comú. Però no treu cap a res plantejar aquesta qüestió quan la conducta d’una persona afecta només els seus propis interessos o no té necessitat d’afectar els interessos dels altres si no ho volen (partint del supòsit que totes les persones afectades són majors d’edat i tenen un grau normal d’enteniment). En tots aquests casos, l’individu hauria de gaudir d’una llibertat perfecta, tant jurídica com social, per a acomplir l’acte que vulgui i atènyer-se a les conseqüències.

1. En el text apareixen dos aspectes de la “línia de conducta envers la resta” que tots hem d’observar: enumereu-los i després expliqueu en què consisteix aquesta conducta per l’autor.
2. Què vol dir en el text l’expressió següent: “L’ofensor pot ser punir justament per l’opinió, però no per la llei”? Quin és el límit entre opinió i llei?
3. Al marge de les vostres conviccions, busqueu dues raons que us semblin sòlides per defensar o criticar la tesi de Mill segons la qual “no treu cap a res plantejar aquesta qüestió [la intervenció de la societat] quan la conducta d’una persona afecta només els seus propis interessos o no té necessitat d’afectar els interessos dels altres si no ho volen”.

(13) Sobre la llibertat, IV

Admeto plenament que el mal que una persona es causa a si mateixa, pot afectar greument, adés per les seves simpaties, adés pels seus interessos, els que s’hi relacionen i, en un grau menor, la societat en el seu conjunt. Quan per una conducta d’aquesta mena una persona es veu arrossegada a violar una obligació clara i adjudicable envers una altra persona o persones, aquesta cas ja no cau dins l’àmbit de la moralitat privada, i llavors, esdevé susceptible de desaprovació moral en el sentit apropiat del terme. Si, posem per cas, un home, per intemperància o extravagància, deixa de pagar els seus deutes o bé, havent assumit la responsabilitat moral d’una família, per la mateixa causa deixa de ser capaç d’educar o mantenir els seus fills, mereix una justa reprovació i pot ser castigat, però si ho és serà a causa de la

infracció del seu deure envers la seva família o els seus creditors, no pas per la seva extravagància. Si els recursos que es devien consagrar a la família fossin destinats a la inversió més prudent de totes, la responsabilitat moral seria la mateixa. George Barnwell occí el seu oncle per aconseguir diners per ala seva amistançada, però si ho hagués fet per muntar un negoci, hauria estat condemnat igualment a la forca. [...] De manera semblant, quan una persona s'incapacita per raó del seu comportament privat per a l'exercici de qualsevol deure precís envers la col·lectivitat que li ha estat encomanada, és culpable d'una infracció social. És injustificat de castigar algú perquè està ebri, però en canvi cal punir un soldat o un policia que s'embriagui estant de servei. En suma, sempre que existeixi un dany o risc definit, ja sia a un individu o a la col·lectivitat, el cas ja no cauria dins l'àmbit de la llibertat i entra de ple dins el de la moralitat o el dret.

1. En el text apareixen tres aspectes de la moralitat privada; enumereu-los i després expliqueu què entén l'autor per moralitat privada.
2. Què vol dir en el text l'expressió següent: "Sempre que existeixi un dany o un risc definit, ja sia a un individu o a la col·lectivitat, el cas ja no cau dins l'àmbit de la llibertat i entra de ple dins el de la moralitat o el dret"?
3. Esteu d'acord amb l'afirmació "és injustificat de castigar algú perquè està ebri, però en canvi cal punir un soldat o un policia que s'embriagui estant de servei"? Raoneu la vostra resposta.

(14) Sobre la llibertat, IV

Sota el pretext d'impedir la intemperància, el poble d'una colònia anglesa i el de gairebé la meitat dels Estats Units han hagut de sofrir la prohibició per llei de fer un ús qualsevol de les begudes fermentades, com no sia per raons mèdiques, car la interdicció de la seva venda significa, de fet, la prohibició del seu ús. [...] La venda de begudes alcohòliques, tanmateix, entra dins del comerç i aquest és un acte social. Però la infracció de què un hom es plany no es refereix a la llibertat del venedor, sinó a la del comprador i consumidor, car l'Estat podria perfectament bé prohibir beure vi amb la intenció manifesta d'impossibilitar la seva obtenció. El secretari, tanmateix, continua dient: "Reclamo, com a ciutadà, el dret de legislar sempre que els meus drets socials són envaïts per l'acte social d'un altre". I ¿com defineix aquests "drets socials"?: "Si hi ha quelcom que envaeix els meus drets socials, certament ho fa el tràfic de begudes fortes. Anorrea el meu dret primari de seguretat creant i estimulants constantment el desordre social. Envaeix el meu dret a la igualtat extraient un benefici de la creació d'una misèria, al sosteniment de la qual hagi de contribuir amb els impostos que pago. Impedeix el meu dret al lliure desenvolupament moral i intel·lectual envoltant el meu camí de perills i afeblint i desmoralitzant la societat, de la qual tinc el dret a reclamar ajuda i tracte mutu". Una teoria dels "drets socials", sense parió amb cap altra que fins ara hagués trobat probablement mai expressió en forma escrita, que no és res més que això: que és un dret absolut de tot individu que tot altre individu obri en tots els aspectes exactament com ell faria; que qualsevol que no hi reïx en la qüestió més insignificant viola el meu dret social i em dona dret a posar clam per tal que sigui rescabalat el greuge. Un principi tan monstruós és molt més perillós que qualsevol intromissió concreta en la llibertat. No hi ha violació de la llibertat que no pogués justificar; no reconeix en absolut cap dret a la llibertat.

1. En el text apareixen dues característiques del concepte de drets; enumereu-les i després expliqueu què vol dir en el text drets.
2. Per què l'autor diu que "[el consum d'alcohol] envaeix el meu dret a la igualtat extraient un benefici de la creació d'una misèria, al sosteniment de la qual hagi de contribuir amb els impostos que pago"?
3. Quina diferència estableix l'autor entre vida pública i vida privada? Aquesta distinció, té alguna relació amb el foment i el desenvolupament de la societat capitalista? Per què?
4. Relacioneu l'afirmació "és un dret absolut de tot individu que tot altre individu obri en tots els aspectes exactament com ell faria" amb els següents fets d'actualitat. Creieu que segueix sent vigent?
  - a. La prostitució com a activitat prohibida però tolerada i la persecució del client.
  - b. El consum voluntari i privat de substàncies estupefaents; el cultiu casolà de marihuana

- c. La prohibició del vel islàmic a les escoles franceses.
5. Esteu d'acord amb l'afirmació que "si hi ha quelcom que envaeix els meus drets socials, certament ho fa el tràfic de begudes fortes. Anorrea el meu dret primari de seguretat creant i estimulant constantment el desordre social"? Raoneu la vostra resposta.

